

2

MARC TEÒRIC II - LA UNIÓ EUROPEA I L'EDUCACIÓ

En el segon capítol presentem l'evolució del tractament de l'educació en les etapes més importants de la construcció de la Unió Europea. Així com també, l'anàlisi de l'educació a través dels Tractats: Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea, Tractat de Maastricht, Tractat d'Amsterdam, Tractat de Niça i el Projecte de Tractat pel qual s'institueix una Constitució Europea. També hi ha les referències i presentació de diversos documents i programes més rellevants sobre l'educació juntament amb les línies programàtiques de la política educativa.

Aquesta part l'acabem amb un estudi sobre la Dimensió Europea de l'Educació en els documents propis de la Unió Europea sobre Educació i les dues lleis estatals educatives LOGSE i LODE. Es pretén fer una anàlisi de la realitat europea i l'educació sobre documents que estableixen les bases de la dimensió educativa de la UE.

2.1 INTRODUCCIÓ:

LA DIMENSIÓ EUROPEA DE L'EDUCACIÓ

La ciutadania europea, tal i com està recollida avui en els Tractats, és una realitat encara incipient. Estem al començament d'un procés evolutiu que ha de finalitzar en una o altra realitat segons el propi procés d'integració europea. Perquè la ciutadania europea es desenvolupi plenament i tingui significat real pels europeus, és necessari que vagi apareixent, amb uns o altres perfils cada vegada més definits, una consciència d'identitat europea. En aquesta tasca, el paper dels sistemes educatius serà essencial. Si l'extensió de l'escolarització general va ésser clau per a la consolidació de les identitats nacionals, en la lenta aparició d'una identitat europea, des d'un "sentit de pertinença", de nou juga un paper fonamental i assumeix una importància essencial l'escola, els instituts i les universitats.

Per aconseguir aquesta dimensió es plantegen diversos objectius i programes. La política de la dimensió europea de l'educació comprèn dos objectius prioritaris:

- Crear una nova mentalitat en els ciutadans europeus, fer-los conscients que són integrants de la comunitat de la Unió Europea.
- Crear mitjans, perquè aquesta comunitat pugui afavorir l'intercanvi de béns econòmics, culturals, científics, històrics,... i la lliure circulació de persones.

Com a objectius més específics aportats per la Unió Europea a través del Comitè d'Educació sobre la dimensió europea de l'educació són:

- i.** La necessitat que els alumnes de les escoles es conscienciïn de la realitat d'Europa fonamentada en la democràcia, la justícia i el respecte als drets humans.
- ii.** Que els joves adquireixin un coneixement i una comprensió sobre la Comunitat.
- iii.** Integració en els currículums del contingut d'Europa, i no la creació de matèries específiques sobre Europa.
- iv.** Definició de mètodes pedagògics i didàctics que proporcionin el coneixement europeu.
- v.** Consideració de la dimensió europea en la formació inicial i permanent del professorat.
- vi.** Elaboració de materials pedagògics per a la formació de la dimensió europea.
- vii.** Intercanvi d'informació entre els Estats membres sobre experiències desenvolupades en el camp de l'educació.
- viii.** Reforçar la dimensió europea de l'ensenyament.
- ix.** Preparar als joves perquè participin en la consolidació econòmica i social d'Europa.
- x.** Informar els joves sobre els avantatges de la Comunitat.

Les activitats dels Estats membres per aconseguir aquests objectius estaran emmarcades en les següents accions :

- i.** Programes escolars
- ii.** Material didàctic i pedagògic
- iii.** Formació del professorat
- iv.** Intercanvis amb altres països d'alumnes i professors
- v.** Col·loquis, activitats, ...
- vi.** Visites de curta durada a altres països per part del professorat
- vii.** Sistemes d'informació sobre recursos per a professors i alumnes
- viii.** Activitats escolars amb contingut europeu
- ix.** Intercanvi de responsables de centres d'informació del professorat

La Unió Europea per potenciar la dimensió europea de l'educació va crear el programa : “Yes per Europa”, que té com a objectiu proporcionar els mitjans i recursos per a que els joves de 16 a 25 anys puguin visitar altres països. Com a continuació d'aquest programa es va crear el programa “Joventut per Europa”, amb els mateixos objectius i funcionament.

Entre altres iniciatives, la Comissió va crear l'any 1995 un Grup de Reflexió sobre l'Educació i la Formació, constituït per 25 experts independents dels quinze països membres i presidit per, aleshores membre de la Comissió, la francesa Edith Cresson. Aquest grup d'experts va realitzar un informe el desembre de 1996 titulat “Construir Europa mitjançant l'Educació i la Formació” en el qual s'afirma el següent:

“La ciutadania europea és, sobretot, una idea humanista. Es tracta de construir una Europa democràtica que respecti cert equilibri entre les consideracions econòmiques, tecnològiques, ecològiques i les consideracions culturals. En el “somni europeu”, les nostres nacions aprendrien a conviure i arreglarien els seus conflictes entre elles. Ahir el malson europeu va ésser l'holocaust; avui és la purificació ètnica. Introduir la idea de ciutadania europea (...) té implicacions de pes que van més enllà de l'enfocament econòmic, per arribar a la integració europea.”⁵²

L'any següent, el desembre de 1998, la Comissió va aprovar un document titulat “Aprendre per una ciutadania activa” en el qual, una vegada més, el sistema educatiu apareix com a l'element clau per la formació de ciutadans europeus que participin activament i de manera crítica en la construcció d'una Europa que superi els estrets nacionalismes, el racisme i la xenofòbia, que sigui capaç d'incloure i integrar les creixents poblacions d'altres continents que venen a buscar el seu manteniment en el nostre, i que posa com a valors fonamentals dels seus ciutadans el millor que ha aportat la cultura europea al món: democràcia, drets humans, tolerància...

La Dimensió Europea és considerada una realitat multidimensional que comprèn aspectes històrics, geogràfics, filosòfics i polítics, és per això que a través de moltes de les matèries curriculars dels centres educatius es pot treballar aquest concepte per aprofundir en el coneixement d'Europa i els seus ciutadans.

---

⁵² Document-informe del Grup de Reflexió sobre l'Educació i la Formació, presidit per Edith Cresson, desembre de 1996 titulat “Construir Europa mitjançant l'Educació i la Formació”.

2.1.1 ETAPES

DE LA POLÍTICA EDUCATIVA EUROPEA

El tema de la identitat europea en l'educació no ha estat tractat, com en aquests moments, fins la segona meitat del segle XX. És cert que en el segle XIX va haver-hi alguns intents de contemplar la idea d'Europa en els contextos educatius, però quasi sempre es va apropar més a desenvolupar la identitat nacional que l'europea. Generalment, aquesta orientació nacional o grannacional va ser utilitzada per ocultar una realitat més regional o local, amb les seves llengües i cultures intranacionals, i oblidant-se també de la realitat internacional europea i mundial. En els casos en els quals es feia referència a Europa, sobretot durant la primera part del segle XX, generalment s'utilitzava per ressaltar i destacar la consciència nacional i la superioritat de cada país sobre la resta (Ryba, R., 1993). Era l'època del xovinisme, de la creació de les identitats nacionals dels períodes entre guerres.

És precisament després de la Segona Guerra Mundial, quan es funda el Consell d'Europa (1949), posant en marxa un procés lent i llarg, encara avui inacabat, d'apropament entre les nacions europees i d'orientació europeista i comunitària.

Segons expressa en els seus estatuts, el Consell d'Europa té les següents finalitats (Buj, A., 1991): *“El Consejo de Europa ha sido creado para realizar una unión más estrecha entre sus miembros a fin de salvaguardar y promover los ideales y los principios que son su patrimonio común y favorecer su progreso económico y social, adoptando una acción común en los campos económico, social, cultural, científico, jurídico y administrativo, así como la salvaguarda y desarrollo de los derechos del hombre y las libertades fundamentales”.*

És una realitat el fet que el Consell d'Europa no va tenir en el seu text fundacional una preocupació mínima pel tema educatiu o la formació dels ciutadans europeus de cara al futur d'una convivència conjunta. Però si aquesta intenció no va ésser manifestada en principi, a l'igual que tampoc ho va ser la signatura del Tractat de Roma, pel qual es va crear la Comunitat Europea, ni en la signatura de l'Acta Única, el 1986, s'ha de reconèixer que, al marge de la declaració explícita dels textos fonamentals, la normativa sobre els problemes educatius i l'adequació entre la preocupació econòmica i l'educativa han començat a ocupar un lloc i així queda reflectit per primera vegada en l'article 126 i 127 del Tractat de Maastricht.

Actualment existeixen diversos programes (Sòcrates, Leonardo, Joventut amb Europa, Tempus, etc.) que han estat vigents durant el període de 1995-1999 abans de ser renovats per un nou període de cinc anys. En ells es recull tota l'experiència anterior, amb la intenció de coordinar i harmonitzar els programes en matèria d'educació a nivell europeu. (Aquest tema queda desenvolupat al punt 2.3 d'aquesta Tesi).

CRONOLOGIA DELS PRINCIPALS ACORDS EN MATÈRIA D'EDUCACIÓ

- 1963** Primera decisió sobre el tema educatiu. Formació Professional.
- 1971** Primera reunió de ministres d'Educació.
- 1973** Informe JANNE. Inici d'una sèrie de reunions permanents dels ministres d'Educació.
- 1974** Resolució dels ministres d'Educació. Cooperació en el sector educatiu.
- 1976** Resolució dels ministres d'Educació creant el primer Programa d'Acció de la Comunitat en Educació.
- 1983** Declaració Solemne d'Stuttgart sobre Cooperació Cultural.
- 1984** Declaració de Fontainebleau sobre l'enfortiment de la identitat europea.
- 1985** Conclusions dels ministres d'Educació sobre una major importància de la Dimensió Europea per l'Educació.
- 1988** Resolució del Consell i dels ministres d'Educació sobre la Dimensió Europea de l'Educació, acceptada unànimement. Primer text compromès en educació.
- 1989** Es crea a Brussel·les una unitat especial per supervisar el desenvolupament de la Dimensió Europea de l'Educació. Conclusions del Consell i dels ministres d'Educació reunits en Consell en la "Cooperació i la política comunitària en matèria d'Educació en la perspectiva de 1993".
- 1990** Conferència d'experts organitzada conjuntament per la Comissió de les Comunitats Europees i el Consell per la Cooperació Cultural i el Consell d'Europa. "Les écoles secondaires et l'éducation européenne / internationale en Europe: mobilité, programmes et examens".
Es crea el programa "Materiales de enseñanza sobre la Dimensión Europea en la educación".
- 1991** Conclusions del consell de ministres d'Educació reunits en Consell, fent referència a "Un programa d'associacions escolars multilaterals a la Comunitat Europea".

- 1992** Tractat de la Unió Europea, Maastricht. Articles 126 i 127 sobre Educació i Formació Professional.
- 1993** La Comissió publica el "*Llibre Verd sobre la Dimensió Europea de l'Educació*". Document de treball de la Comissió de les Comunitats Europees. "Orientacions per l'acció comunitària en l'àmbit de l'Educació i la Formació".
- 1994** Programa SÒCRATES i LEONARDO DA VINCI la seva posada en marxa pel període 1995-1999.
- 1995** Llibre Blanc sobre l'Educació i la Formació. "*Ensenyar i Aprendre. Vers una societat cognitiva*". Creació del Grup de Reflexió sobre l'Educació i la formació, constituït per 25 experts independents dels quinze països membres i presidit per Edith Cresson.
- 1996** "*Llibre Verd. Educació – Formació – Investigació. Els obstacles per la mobilitat transnacional*". Dictamen del Comitè de les Regions sobre l'Educació Intercultural.
El Grup de Reflexió presidit per Edith Cresson presenta un informe "*Construir Europa mediante la Educación y la Formación*".
- 1998** La Comissió aprova el document "Aprender para una ciudadanía activa".
- 1999** Dictamen per la posada en marxa de la segona fase del programa SÒCRATES i LEONARDO DA VINCI (2000-2006).
- 2000** Cimera de Lisboa. Per primera vegada s'insta a reflexionar sobre els reptes de l'educació en els països membres.
- 2001** El Consell d'Educació i la Comissió Europea a la Cimera d'Estocolm presenta i aprova els objectius que el Consell d'Educació havia adoptat el febrer de 2001, però caldrà que s'acompleixin abans del 2010.
Es presenta una comunicació de la Comissió "Projecte de programa de treball detallat pel seguiment de l'informe sobre els objectius concrets dels sistemes d'educació i formació".
- 2002** Cimera de Barcelona. S'aprova el programa de treball per millorar l'educació i la formació de la UE, detallant les estratègies a desenvolupar.

QUADRE XV

Font: Elaboració pròpia extreta de <http://europa.eu.int>.

Com veiem, durant un primer període de despreocupació per les qüestions educatives des de la Unió Europea, a mitjans dels anys setanta es comença a legislar quelcom del tema educatiu, i també es desenvolupen alguns programes des de 1986. A partir de 1999 hi ha una fase de reorganització, racionalització i ordenament integral de tots els programes educatius europeus i actualment es generen nous plantejaments de cooperació entre els Països membres vers l'educació i els sistemes educatius.

Felix Etxebarria, en la seva obra "Políticas educativas en la Unión Europea"⁵³ presenta aquest procés en les següents etapes:

2.1.1.1 PRIMERA ETAPA: PREOCUPACIÓ EXCESIVA PER L'ECONOMIA (1957-1970)

El Tractat de Roma (1957), signat per 12 països, va donar pas a la creació de la Comunitat Econòmica Europea, que tenia com a objectiu establir les bases d'una unió cada vegada més gran entre els pobles europeus, però en el seu articulat no es contempla cap altre tipus de mesures que no fossin les econòmiques. No apareix en cap moment la preocupació per l'educació o la formació, ni cap forma de cooperació o d'actuació que fos supranacional.

En aquests primers moments de construcció europea, hi havia un esperit particular per mantenir les competències nacionals, seguint la tradició del segle XIX, i els països tenien clar que mantindrien el control total sobre els seus sistemes educatius. L'educació, seguia essent, per tant, un instrument de diferenciació i afiançament nacional mentre que el tema econòmic s'anava orientant vers l'unitat.

2.1.1.2 SEGONA ETAPA: ELS PRIMERS PASSOS (1971-1986)

Fins l'any 1971 no va tenir lloc la primera reunió dels ministres d'Educació dels Països membres de la Comunitat. Les preocupacions exclusivament econòmiques van fer un petit espai als temes educatius i culturals, originant una creixent consciència de la importància de crear una identitat europea i de donar un fonament cultural i ideològic al procés econòmic. La necessitat d'incorporar als joves a projectes europeus després dels esdeveniments del maig del 68, va portar al replantejament de les postures i a donar major rellevància als "valors espirituals".

---

⁵³ ETXEBERRIA, FELIX (2000). *Políticas educativas en la Unión Europea*. Barcelona: Edit. Ariel Practicum. Pàg.21 a 38

A continuació destaquem algunes de les normatives europees més importants amb la dimensió educativa:

1971. RESOLUCIÓ DELS MINISTRES D'EDUCACIÓ,
FENT REFERÈNCIA A LA COOPERACIÓ
_____ EN L'ÀMBIT DE L'ENSENYAMENT _____

En la primera Reunió de ministres d'Educació de 1971 es va declarar la intenció i la necessitat d'impulsar una política comunitària de cooperació educativa. En aquesta reunió es planteja també la possibilitat de crear un centre europeu de desenvolupament de l'educació, que servís de coordinació i recolzament a les iniciatives nacionals.

1974. RESOLUCIÓ DELS MINISTRES
D'EDUCACIÓ, FENT REFERÈNCIA
_____ A LA COOPERACIÓ EN EL SECTOR EDUCATIU _____

En aquesta segona resolució es confirma la necessitat d'establir una cooperació europea en el sector educatiu i la voluntat de realitzar aquesta cooperació de manera progressiva. S'estableixen també una sèrie de principis i de camps prioritaris entres els quals es poden destacar:

- Harmonitzar la cooperació en el sector educatiu amb les polítiques econòmiques i socials de la Comunitat.
- No considerar l'educació com un simple element de la vida econòmica.
- La cooperació en el sector educatiu ha de tenir en compte les tradicions i diversitat de cada país, sense pretendre harmonitzar els seus sistemes.
- Entre els camps prioritaris podem senyalar:
- Millora de les possibilitats de formació cultural i professional pels fills dels nacionals dels Estats membres i dels no membres.
- Millora de la correspondència entre els sistemes educatius d'Europa.
- Recopilació de documentació i estadístiques del sector educatiu europeu.
- Intensificació de la cooperació entre els centres d'ensenyament superior.
- Millora del reconeixement acadèmic de les titulacions i períodes d'estudi.
- De la llibertat de circulació i mobilitat de professors, estudiants i investigadors.
- Millora de l'ensenyament de les llengües estrangeres.

1976. RESOLUCIÓ DEL CONSELL
I DELS MINISTRES D'EDUCACIÓ SOBRE
UN PROGRAMA D'ACCIÓ EN MATERIA D'EDUCACIÓ

En aquesta resolució s'estableix el primer programa d'acció comunitària en matèria d'educació. És el marc de realització dels principis que s'havien establert a la Resolució de 1974 i en conseqüència suposa un pas important en el desenvolupament del procés de cooperació en matèria d'educació.

S'estableix un programa d'acció concret: es crea un Comitè format pels representants membres de la Comissió, encarregada de coordinar, vetllar i informar de la realització del programa al Consell i als ministres d'educació.

1977. DIRECTIVA DEL CONSELL,
FENT REFERENCIA A L'ESCOLARITZACIÓ
DELS FILLS DE TREBALLADORS IMMIGRANTS

En aquesta Directiva es manifesta la intenció de proporcionar una ensenyança adequada als fills dels treballadors immigrants, amb la finalitat que puguin integrar-se millor en el sistema escolar o de formació, impulsant l'aprenentatge de la llengua d'acollida, així com també la llengua materna i cultura d'origen, especialment per facilitar la seva eventual integració en l'Estat membre d'origen.

1983. DECLARACIÓ SOLEMNE SOBRE LA UNIÓ EUROPEA,
SIGNADA PELS 10 CAPS D'ESTAT I DE GOVERN
A STUTTGART, EN MATERIA D'EDUCACIÓ

En aquesta declaració solemne, en temes culturals cal destacar:

- Major cooperació entre institucions d'ensenyança superior. Més intercanvis.
- Intercanvis d'experiències, especialment en el camp de les llengües.
- Millorar el coneixement dels altres Estats membres, de la seva cultura i història per promoure una consciència europea.

1984. DECLARACIÓ DE FONTAINEBLEAU

Es destaca la conveniència d'enfortir i promoure la identitat i la imatge d'Europa davant dels seus ciutadans i al món.

1985. CONCLUSIONS DEL CONSELL
I DELS MINISTRES D'EDUCACIÓ

En aquestes conclusions es fa palesa la importància i necessitat de la dimensió europea per a tots els ciutadans.

1986. SIGNATURA DE L'ACTA ÚNICA EUROPEA

2.1.1.3 TERCERA ETAPA:
EL PERÍODE DELS PROGRAMES (1986-1992)

És l'etapa en què des de la Unió Europea es desenvolupen tota una sèrie de programes per tal d'afavorir i aconseguir els objectius que s'han anat plantejant al llarg de la història de la construcció de la Unió Europea i amb la preocupació vers la ciutadania europea.

Alguns dels principals programes:

- 1986: **EURYDICE**, base documental i de dades d'informació educativa europea.
COMETT, cooperació entre universitat i l'empresa en matèria d'educació i formació en el camp de les tecnologies.
- 1987: **IRIS**, xarxa europea de programes per a la igualtat d'homes i dones.
- 1988: **PETRA**, programa per a la formació i de preparació pels joves per la vida adulta i professional.
HELIOS, igualtat d'oportunitats de les persones amb alguna discapacitat.
- 1990: **LINGUA**, programa per promoure el coneixement de llengües estrangeres.
TEMPUS, mobilitat transeuropea, amb els països de l'est en matèria d'estudis universitaris.
- 1991: **FORCE**, desenvolupament de la formació professional continuada.
- 1993: **EUROTECNET**, formació professional i canvis tecnològics.

2.1.1.4 QUARTA ETAPA: LA REVISIÓ I HARMONITZACIÓ DELS SISTEMES EDUCATIUS

En aquesta quarta etapa es revisen els programes i se'n creen de nous, programes que es van adaptant a les noves necessitats dels països membres i tenint en compte la futura ampliació. Es creen nous programes, els de Sòcrates i Leonardo Da Vinci pel període 1995-1999 actualment han fet una ampliació pel període 2000-2006.

L'any 2000 a la Cimera de Lisboa es reflexiona sobre els nous reptes educatius, intentant l'any 2001 a la Cimera d'Estocolm de crear un document per concretar els objectius dels sistemes educatius dels Països membres, per tant vers una cooperació en educació europea.

El propi Projecte de Constitució Europea té alguns punts de referència educativa. Es concreta en aquest període la importància de l'educació per apropar Europa als ciutadans i crear una dimensió europea.

Totes les propostes tendeixen a buscar l'harmonització, la coherència i l'optimització dels recursos implicats en els diversos programes europeus.

2.1.2 ELS TRACTATS DE LA UNIÓ EUROPEA I L'EDUCACIÓ

Del conjunt de Tractats de la Unió Europea, resolucions i declaracions que es reflecteixen en els textos normatius es poden extreure diversos aspectes que senyalen les fites i objectius en matèria d'educació, i entre aquests podem destacar:

- Enfortir en els joves el sentit d'identitat europea, amb la finalitat de salvaguardar els principis de democràcia, justícia social i respecte dels drets humans.
- Preparar els joves per la seva participació en el desenvolupament comunitari i econòmic.
- Fer prendre consciència dels avantatges que això suposa, però també dels reptes.
- Millorar el coneixement de la Comunitat i dels Estats membres en aspectes culturals, històrics, econòmics i socials invertint en el sentit de la cooperació amb els Estats membres i amb la resta dels països d'Europa i del món.

A continuació presentem les referències més importants que queden reflectides en alguns dels Tractat de la UE : Des del Tractat de Maastricht fins al Projecte de Constitució Europea.

2.1.2.1 TRACTAT DE LA UNIÓ EUROPEA MAASTRICHT (1992-1993)

El Tractat de Maastricht fent referència explícitament a les competències assolides en matèria Educativa, desenvolupa dos articles relatius a l'educació i a la formació professional (art. 126 i 127).

“Article 126 del capítol 3 del Tractat de la Unió Europea”.

1. *La Comunitat contribuirà al desenvolupament d'una educació de qualitat fonamentat en la cooperació entre els Estats membres i, si fora necessari, recolzar i contemplar l'acció d'aquests en el ple respecte de les seves responsabilitats en quant als continguts de l'ensenyament i l'organització dels sistemes educatius, així com la seva diversitat cultural i lingüística.*
2. *L'acció de la Comunitat s'encaminarà a:*
  - *Desenvolupar la dimensió europea de l'ensenyament, especialment a través de l'aprenentatge i de la difusió de les llengües dels Estats.*
  - *Afavorir la mobilitat dels estudiants i professors, fonamentat en particular en el reconeixement de títols i dels períodes d'estudis.*
  - *Promoure la cooperació entre els centres docents.*
  - *Incrementar l'intercanvi d'informació i d'experiències sobre qüestions comunes als sistemes de formació dels Estats membres.*
  - *Afavorir el desenvolupament de l'educació a distància.*
3. *La Comunitat i els Estats membres afavoriran la cooperació amb tercers països i amb les organitzacions internacionals competents en matèria d'educació i, en particular, amb el Consell d'Europa.*
4. *Per a continuar amb la realització dels objectius contemplats en el present article, el Consell adoptarà:*
  - *Amb l'explicat al procediment previst; en l'article 189 B i prèvia consulta al Comitè Econòmic i Social i al Comitè de les Regions, mesures de foment, amb l'exclusió de tota harmonització de les disposicions legals i reglamentacions dels Estats Membres.*
  - *Per majoria qualificada i a proposta de la Comissió, recomanacions.*

“Article 127 del capítol 3 del Tractat de la Unió Europea”.

1. *L'acció de la Comunitat anirà encaminada a:*
  - *Facilitar l'adaptació a les transformacions industrials, especialment mitjançant la formació i reconversió professional.*
  - *Millorar la formació professional inicial i permanent, per facilitar la inserció i la reinserció professional en el mercat laboral.*
  - *Facilitar l'accés a la formació professional i afavorir la mobilitat dels educadors i de les persones en formació, especialment els joves.*
  - *Estimular la cooperació en matèria de formació entre els centres d'ensenyança i empreses.*
  - *Incrementar l'intercanvi d'informació i d'experiències sobre qüestions comunes als sistemes de formació dels Estats membres.*

2. *La Comunitat i els Estats membres afavoriran la cooperació amb tercers països i amb organitzacions internacionals competents en matèria de formació professional.*

3. *El Consell, fent referència al procediment previst en els articles 189 B prèvia consulta al Comitè Econòmic i Social, adoptarà mesures per contribuir a la realització dels objectius establerts en el present article, amb exclusió de tota l'harmonització de les disposicions legals i reglamentàries dels Estats membres.*⁵⁴

Aquests articles obren a la Comunitat la possibilitat de legislar i endegar accions concretes en el camp de l'educació i de la formació professional i també el poder establir programes que millorin el nivell d'educació i possibilitin, a través dels intercanvis, un millor aprofitament de les experiències existents. Aquestes accions milloraran el nivell de competències dels ciutadans europeus del futur i en conseqüència el seu nivell de vida, que és un dels objectius fonamentals de la Unió Europea.

---

⁵⁴ Tractat de la Unió Europea (Maastricht). Article 126 i 127 del Capítol 3. “Educació, formació professional i joventut”.

Les competències en matèria d'educació són responsabilitat de cada Estat membre, per bé que la Comunitat fomentará la cooperació entre ells, el principi de subsidiarietat ha de trobar aquí una aplicació adequada en un doble sentit: per una banda no derivar a la Unió Europea aquelles qüestions que poden fer els propis Estats o governs regionals competents, d'altra banda, la Unió Europea, ha de desenvolupar aquelles actuacions de cooperació entre els Estats membres, de relació i de comunicació, que donin una dimensió europea al procés educatiu.

La base de la intervenció en matèria educativa, o els primers intents d'incidir en aquest aspecte cal anar a trobar-lo, com ja s'ha comentat, a la CECA (Comunitat Econòmica del Carbó i de l'Acer), EURATOM (Comunitat Europea de l'Energia Atòmica) o la pròpia CEE (Comunitat Econòmica Europea), tractats amb objectius econòmics que no exclouen dins dels mateixos les actuacions a nivell educatiu, actuacions com:

- **CECA:** preveia l'adaptació professional dels treballadors del sector del carbó i l'acer.
- **CEE:** establiment del reconeixement de diplomes i de formació professional dels treballadors industrials i de l'agricultura.
- **EURATOM:** per la creació d'un Institut Europeu a nivell universitari, per a la formació d'investigadors.

En altres punts del Tractat de Maastricht també hi ha algunes referències sobre educació i formació que a continuació presentem:

“Article 3 – Primera part. Títol II punt p) del Tractat de la Unió Europea”.

p) Una contribució a una ensenyança i a una formació de qualitat, així com al desenvolupament de les cultures dels Estats membres.⁵⁵

---

⁵⁵ Tractat de la Unió Europea (Maastricht). Article 3 Primera Part, Títol II punt p “Disposicions per les que es modifica el Tractat constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea amb la finalitat de construir la Comunitat Europea”. Diari Oficial n. C 191 de 29 de julio de 1992.

En aquest punt ja es fa referència a la qualitat de l'educació i la diversitat cultural que formen el conjunt de Països membres.

“Article 57.1 – Tercera part del Tractat de la Unió Europea”.

- 1. Amb la finalitat de facilitar l'accés a les activitats no assalariades i el seu exercici, el Consell, amb el procediment previst a l'article 189 B, adoptarà directives pel reconeixement mutu de diplomes, certificats i altres títols.⁵⁶*

A llarg del temps podrem anar observant a través de la pròpia legislació com cal anar evolucionant vers una educació europea incloent el reconeixement de titulacions així com també la cooperació i investigació

El títol VIII “Política social, d'educació, de formació professional i de joventut” es marquen diversos objectius per potenciar la mobilitat professional mitjançant la formació i la reconversió professional.

El títol XV “Investigació i desenvolupament tecnològic” l'article 130 explica quins són els objectius sobre investigació i la necessitat de potenciar les universitats com a centres investigadors i de qualitat.

2.1.2.2 TRACTAT CONSTITUTIU DE LA COMUNITAT EUROPEA (VERSIÓ CONSOLIDADA 2002)

Aquests són els punts en els quals es parla d'educació:

A la pàgina 39, abans de començar la **primera part del Tractat**:

*“DECIDIDOS a promover el desarrollo del nivel de conocimiento más elevado posible para sus pueblos mediante un amplio acceso a la educación y mediante su continua actualización”.*⁵⁷

A la **primera part, “Principis”, article 3.1:**

- n) el fomento de la investigación y del desarrollo tecnológico”*
- q) una contribución a una enseñanza y a una formación de calidad, así como al desarrollo de las culturas de los Estados miembros;”*⁵⁸

Al **títol IX “Política comercial comuna” Article 133. 6:**

2.1 “Art. 133.6”

El Consejo no podrá celebrar un acuerdo si incluye disposiciones que excedan de las competencias internas de la Comunidad, en particular por tener como consecuencia una armonización de las disposiciones legales o reglamentarias de los Estados miembros en un ámbito en que el presente Tratado excluya dicha armonización.

*A este respecto, y no obstante lo dispuesto en el primer párrafo del apartado 5, los acuerdos del comercio de los servicios culturales y audiovisuales, **de los servicios de educación**, así como de los servicios sociales y de salud humana **serán competencia compartida entre la Comunidad y sus Estados miembros...**”*⁵⁹

⁵⁶ Tractat de la Unió Europea (Maastricht). Article 57.1 tercera part, “Polítiques de la Comunitat”.

⁵⁷ Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea (Versió consolidada 2002). *Diario Oficial n.C 325 de 24 de diciembre 2002. Pàg. 39.*

**Títol XI “Política social, d'educació, de formació professional i de joventut”. Capítol 3
“Educació, Formació Professional i Joventut”. Articles 149 i 150:**

“Art. 149”

1. *La Comunidad contribuirá al desarrollo de una educación de calidad fomentando la cooperación entre los Estados miembros y, si fuere necesario, apoyando y completando la acción de éstos en el pleno respecto de sus responsabilidades en cuanto a los contenidos de la enseñanza y a la organización del sistema educativo, así como de su diversidad cultural y lingüística.*

2. *La acción de la Comunidad se encaminará a:*
  - *desarrollar la dimensión europea en la enseñanza, especialmente a través del aprendizaje y de la difusión de las lenguas de los Estados miembros,*
  - *favorecer la movilidad de estudiantes y profesores, fomentando en particular el reconocimiento académico de los títulos y de los períodos de estudios,*
  - *promover la cooperación entre los centros docentes,*
  - *incrementar el intercambio de información y de experiencias sobre las cuestiones comunes a los sistemas de formación de los Estados miembros,*
  - *favorecer el incremento de los intercambios de jóvenes y de animadores socioeducativos,*
  - *fomentar el desarrollo de la educación a distancia.*

3. *La Comunidad y los Estados miembros favorecerán la cooperación con terceros países y con las organizaciones internacionales competentes en materia de educación y, en particular, con el Consejo de Europa.*

4. *Para contribuir a la realización de los objetivos contemplados en el presente artículo, el Consejo adoptará:*
  - *con arreglo al procedimiento previsto en el artículo 251 y previa consulta al Comité Económico y Social y al Comité de las Regiones, medidas de fomento, con exclusión de toda armonización de las disposiciones legales y reglamentarias de los Estados miembros, por mayoría cualificada y a propuesta de la Comisión, recomendaciones.*

---

⁵⁸ Op. Cit. Pàg. 41

⁵⁹ Op. Cit. Pàg. 91

“Art. 150”

1. *La Comunidad desarrollará una política de formación profesional que refuerce y complete las acciones de los Estados miembros, respetando plenamente la responsabilidad de los mismos en lo relativo al contenido y a la organización de dicha formación.*

2. *La acción de la Comunidad se encaminará a:*
  - *facilitar la adaptación a las transformaciones industriales, para facilitar la inserción y la reinserción profesional en el mercado laboral,*
  - *mejorar la formación profesional inicial y permanente, para facilitar la movilidad de los educadores y de las personas en formación, especialmente de los jóvenes,*
  - *estimular la cooperación en materia de formación entre centros de enseñanza y empresa,*
  - *incrementar el intercambio de información y de experiencias sobre cuestiones comunes a los sistemas de formación de los Estados miembros.*

- *3. La Comunidad y los Estados miembros favorecerán la cooperación con terceros países y con las organizaciones internacionales competentes en materia de formación profesional”.⁶⁰*

Els dos articles específics d'educació i formació són una mica més complerts que els que figuren en el Tractat de Maastricht.

En alguns articles del bloc de salut i protecció al consumidor, també presenten el concepte d'educació com a necessitat per a millorar l'estat i el benestar de les persones.

En el títol XVIII “Investigació i desenvolupament tecnològic” defensa la importància de la investigació i la relació que han d'establir en cooperació les empreses, els centres d'investigació i les universitats.

Les característiques que s'exposen sobre educació al Tractat de la Comunitat Europea són semblants a les del Tractat de Maastricht destacant també l'educació vers la formació professional, la diversitat cultural i donant importància a la investigació. Ambdós s'encaminen vers una dimensió europea.

2.1.2.3 TRACTAT D'AMSTERDAM (ENTRADA EN VIGOR 1999)

El Tractat d'Amsterdam és bàsicament econòmic i polític, però també en alguns punts fa referència a educació:

“Art. 2 Disposicions sobre una cooperació”

2.1 *“DECIDIDOS a promover el desarrollo de un nivel de conocimiento lo más elevado posible para sus pueblos mediante un amplio acceso a la educación y mediante su continua actualización”.*⁶¹

L'educació també queda reflectida en els punts que parlen de salut (article 129.1) i de la protecció dels consumidors (article 129 A .1), podem observar com l'educació no només forma part d'un àrea concreta, sinó que és necessària pels diferents àmbits de construcció de la Unió Europea.

“Art. 129.1”

*“La acción de la Comunidad, que completará las políticas nacionales, se encaminará a mejorar la salud pública, prevenir las enfermedades humanas y evitar las fuentes de peligro para la salud humana. Dicha acción abarcará la lucha contra las enfermedades más graves y ampliamente difundidas, apoyando la investigación de su etiología, de su transmisión y de su prevención, así como la información y la **educación sanitarias**”.*⁶²

“Art. 129 A.1”

*“Para promover los intereses de los consumidores y garantizarles un alto nivel de protección, la Comunidad contribuirá a proteger la salud, la seguridad y los intereses económicos de los consumidores, así como **a promover su derecho a la información, a la educación** y a organizarse para salvaguardar sus intereses”.*⁶³

⁶⁰ Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea (Versió consolidada 2002). *Diario Oficial* n.C 325 de 24 de diciembre 2002. Pàg. 98 i 99.

⁶¹ Tractat d'Amsterdam. *Diario Oficial* n. C 340 de 10 de noviembre de 1997. Pàg. 23

En tots els Tractats es ressalta el principi de subsidiarietat, per tant cada país preserva la seva identitat i les gestions pròpies, també s'indica que les mesures educatives que es desenvolupin ho han de fer amb el ple respecte de les responsabilitats dels Estats membres.

2.1.2.4 TRACTAT DE NIÇA (SIGNAT EL 2001)

El Tractat de Niça bàsicament fa referència a la reestructuració del sistema de la Unió Europea vers la futura ampliació, així com també a aspectes polítics i econòmics. Pel que fa a educació es parla de "competència compartida". Tots aquests aspectes també quedaven palesos als Tractats anteriors.

"Art. 133.6"

*"A este respecto, y no obstante lo dispuesto en el párrafo primero del apartado 5, los acuerdos en el ámbito del comercio de los servicios culturales y audiovisuales, **de los servicios de educación**, así como los servicios sociales y de salud humana **serán competencia compartida entre la Comunidad y sus Estados miembros**. Por consiguiente, la negociación de tales acuerdos exigirá además de una decisión comunitaria adoptada de conformidad con las disposiciones pertinentes del artículo 300, el común acuerdo de los Estados miembros. Los acuerdos negociados de esta forma serán celebrados conjuntamente por la Comunidad y por los Estados miembros".*⁶⁴

---

⁶² Op. Cit. Pàg. 38

⁶³ Tractat d'Amsterdam. *Diario Oficial* n.C340 de 10 de noviembre de 1997. Pàg. 38

2.1.2.5 PROJECTE DE TRACTAT
PEL QUAL S'INSTITUEIX
UNA CONSTITUCIÓ EUROPEA (JULIOL 2003)

El fet de redactar una futura Constitució per Europa pretén apropar els ciutadans al projecte europeu i a les institucions europees, estructurar la vida política i l'espai polític europeu a la Unió ampliada i reorganitzar tots els Tractats per tal d'unificar-los en un sol document que reguli tot el funcionament de la Unió Europea.

El document substituirà als actuals Tractats —Roma, Maastricht, Amsterdam i Niça— i fusiona i complementa els seus continguts. D'aquesta manera es vol aconseguir que l'arquitectura europea sigui més comprensible i s'adeqüi millor als canvis amb l'entrada del nous membres i la pròpia evolució política de la Unió Europea.

Les innovacions que es presenten en el Projecte de Constitució són:

Resum de les innovacions

- *Inclou un capítol específic sobre l'economia a la futura Unió Europea, amb tres articles sobre el seu sistema de finançament a base de recursos propis, el principi d'equilibri pressupostari i els procediments i eines de previsió i revisió dels comptes.*
- *Es parla de la menció a la possibilitat d'instituir el "Congrés dels Pobles d'Europa", que busca donar cos i concretar el concepte de l'Europa de les regions.*
- *S'especifica un paper més important dels parlaments nacionals en l'organització.*
- *S'afegeix la definició de la "relació privilegiada" de la UE amb determinats països.*
- *Preveu la possibilitat que un país pugui sortir de la UE.*

---

⁶⁴ Tractat de Niça. *Diario Oficial* n. C 80 de 10 de marzo de 2001. Pàg. 16

En alguns dels seus articles, del Projecte de Constitució Europea, es fa referència a l'educació:

Part I. Títol III. Art. 13.2 “Àmbits de competència compartida”

“Las competencias compartidas entre la Unión y los Estados miembros se aplicarán a los siguientes ámbitos principales:

- (...)
- *la política social, en lo relativo a los aspectos definidos en la Parte III”.*⁶⁵

Part I. Títol III. Art. 16.2 “Àmbits de l'acció de recolzament, coordinació o complement”

“Los ámbitos de la acción de apoyo, coordinación o complemento serán, en su finalidad europea:

- (...)
- *la educación, la formación profesional, la juventud y el deporte*⁶⁶

En diversos articles es fa referència a l'educació abans d'arribar al punt específic, així com també apareix l'apartat d'educació a la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió.

Part II. “Carta dels Drets Fonamentals de la Unió”. Títol II.14 “Dret a l'educació”.

1. *Toda persona tiene derecho a la educación y al acceso a la formación profesional y permanente.*
2. *Este derecho incluye la facultad de recibir gratuitamente la enseñanza obligatoria.*
3. *Se respetan, de acuerdo con las leyes nacionales que regulen su ejercicio, la libertad de creación de centros docentes dentro del respeto a los principios democráticos, así como el derecho de los padres a garantizar la educación y la enseñanza de sus hijos conforme a sus convicciones religiosas, filosóficas y pedagógicas.”*⁶⁷

---

⁶⁵ Projecte de Tractat per una Constitució Europea. (<http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00850.es03.pdf>). Document annex I.G Volum II –CD- Pàg. 12 (La Part III, títol III, capítol V, secció 4 especifica el tema d'educació i formació.)

⁶⁶ Projecte de Tractat per una Constitució Europea. (<http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00850.es03.pdf>) Document annex I.G Volum II –CD- Pàg. 14

⁶⁷ Op. Cit. Pàg. 50

Part II. “Carta dels Drets Fonamentals de la Unió”. Títol IV.32 “Prohibició del treball infantil i protecció dels joves en el treball”

*Los jóvenes admitidos a trabajar deben disponer de condiciones de trabajo adaptadas a su edad y estar protegidos contra la explotación económica o contra cualquier trabajo que pueda ser perjudicial para su seguridad, su salud, su desarrollo físico, psíquico, moral o social, o que pueda poner en peligro su educación.*⁶⁸

Quan parla de la protecció dels consumidors també apareix el concepte d'educació, tal i com hem pogut veure en alguns dels Tractats anteriors.

Part III. “De les Polítiques i Funcionament de la Unió”. Títol III, Capítol III, Secció 6 Art. 132.1 “Protecció dels consumidors”

*“Para promover los intereses de los consumidores y garantizarles un alto nivel de protección, la Unión contribuirá a proteger la salud, la seguridad y los intereses económicos de los consumidores, así como a promover su derecho a la información, a la educación y a organizarse para salvaguardar sus intereses”.*⁶⁹

A la Part III: “De les Polítiques i el Funcionament de la Unió”, Títol III “de l'Acció i les Polítiques Interiors”, Capítol III “Polítiques d'altres àmbits específics” Secció 9 “Investigació i desenvolupament tecnològic i espai” es veu reflectida la relació entre investigació, universitat i empreses en relació a les noves tecnologies, no hi ha una referència explícita en educació i formació.

---

⁶⁸ Op. Cit. Pàg. 54

⁶⁹ Op. Cit. Pàg. 121

També com alguns dels Tractats estudiats, a l'àmbit de salut hi ha alguna referència a l'educació i la necessitat d'aquesta per afrontar possibles dificultats entorn de la salut dels ciutadans. Aquest article queda igual que l'art. 129.1 del Tractat d'Amsterdam.

Part III. “De les Polítiques i Funcionament de la Unió”. Títol III, Capítol V, Secció 1. Art. 179.1 “Salut Pública”

“Al definir y ejecutar todas las políticas y acciones de la Unión se garantizará un alto nivel de protección de la salud humana.

*La acción de la Unión, que completará las políticas nacionales, se encaminará a mejorar la salud pública, prevenir las enfermedades humanas y evitar las fuentes de peligro para la salud física y mental. Dicha acción abarcará la lucha contra las enfermedades más graves y ampliamente difundidas, apoyando la investigación de su etiología, de su transmisión y de su prevención, así como la información y la educación sanitarias”.*⁷⁰

El capítol pròpiament d'educació i formació és molt semblant al Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea en línies generals, però hi ha petits canvis en el seu redactat que especifiquen la cooperació entre els Estats membres en temes educatius, concreta el tema de desenvolupar una política de formació professional de la Unió, així com també l'afavorir la cooperació amb tercers països i amb organitzacions internacionals.

Part III. “De les Polítiques i Funcionament de la Unió”. Títol III, Capítol V, Secció 4. Art. 182 “Educació, Formació Professional, Joventut i Esports”

1. *La Unión contribuirá al desarrollo de una educación de calidad fomentando la cooperación entre los Estados miembros y, si fuera necesario, apoyando y completando la acción de éstos.*

Respetará plenamente la responsabilidad de los Estados miembros en cuanto a los contenidos de la enseñanza y la organización del sistema educativo, así como su diversidad cultural y lingüística.

La Unión contribuirá al fomento de los aspectos europeos del deporte, habida cuenta de su función social y educativa.

2. *La acción de la Unión se encaminará a:*

a) *desarrollar la dimensión europea en la enseñanza, especialmente a través del aprendizaje y de la difusión de las lenguas de los Estados miembros;*

⁷⁰ Projecte de Tractat per una Constitució Europea. (<http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00850.es03.pdf>)

Document annex I.G Volum II –CD- Pàg. 143

- b) *favorecer la movilidad de estudiantes y profesores, fomentando en particular el reconocimiento académico de los títulos y de los períodos de estudios;*
  - c) *promover la cooperación entre los centros docentes;*
  - d) *incrementar el intercambio de información y de experiencias sobre las cuestiones comunes a los sistemas de formación de los Estados miembros;*
  - e) *favorecer el incremento de los intercambios de jóvenes y de animadores socioeducativos y proporcionar la participación de los jóvenes en la vida democrática de Europa;*
  - f) *fomentar el desarrollo de la educación a distancia;*
  - g) *desarrollar la dimensión europea del deporte, promoviendo la equidad en las competiciones y la cooperación entre los organismos deportivos y protegiendo la integridad física y moral de los deportistas, especialmente los jóvenes.*
3. *La Unión y los Estados miembros favorecerán la cooperación con terceros países y con las organizaciones internacionales competentes en materia de educación y, en particular, con el Consejo de Europa.*
4. *Para contribuir a la realización de los objetivos contemplados en el presente artículo:*
- a) *se establecerán medidas de fomento, mediante leyes o leyes marco europeas. Éstas se adoptarán previa consulta al Comité de las Regiones y al Comité Económico y Social;*
  - b) *el Consejo de Ministros adoptará recomendaciones, a propuesta de la Comisión.*

“Art. 183”

1. *La Unión desarrollará una política de formación profesional que refuerce y complete las acciones de los Estados miembros, respetando plenamente la responsabilidad de los mismos en lo relativo al contenido y a la organización de dicha formación.*
2. *La acción de la Unión se encaminará a:*
- a) *facilitar la adaptación a las transformaciones industriales, especialmente mediante formación y la reconversión profesionales;*

- b) *mejorar la formación profesional inicial y permanente, para facilitar la inserción y la reinserción profesional en el mercado laboral;*
- c) *facilitar el acceso a la formación profesional y favorecer la movilidad de los educadores y de las personas en formación, especialmente de los jóvenes;*
- d) *estimular la cooperación en materia de formación entre centros de enseñanza y empresas;*
- e) *incrementar el intercambio de información y de experiencias sobre las cuestiones comunes a los sistemas de formación de los Estados miembros.*

3. *La Unión y los Estados miembros favorecerán la cooperación con terceros países y con las organizaciones internacionales competentes en materia de formación profesional.*

4. *Se contribuirá a la realización de los objetivos establecidos en el presente artículo, con exclusión de toda armonización de las disposiciones legales y reglamentarias de los Estados miembros, mediante leyes o leyes marco europeas. Éstas se adoptarán previa consulta al Comité de las Regiones y al Comité Económico y Social".*⁷¹

El seguiment de l'educació en els diversos Tractats presentats descriuen una evolució creixent de la importància reconeguda de la mateixa en diversos àmbits de la política comunitària. Aquesta importància de l'educació creix com una necessitat per afrontar sens dubte els nous reptes del segle XXI.

Existeixen raons significatives per intentar aconseguir que els Països membres puguin actuar conjuntament en el terreny econòmic, social, cultural i educatiu. La realitat actual empeny a pensar que el procés d'unificació és més que una necessitat imperiosa i una proposta interessant. Aquesta necessitat es deriva de la presa de consciència de diversos problemes que podrien trobar algunes sortides positives en l'educació:

- la urgència per aconseguir la unitat econòmica que permeti ajudar a sortir de la crisi i poder figurar com una potència mundial;
- els brots de racisme i xenofòbia, presents amb molta força a alguns dels països membres pot trencar la convivència del futur europeu;
- la greu situació creada pels països de l'est, amb l'existència de conflictes religiosos, ètnics, militars, culturals i altres;

---

⁷¹ Op. Cit. Pàg. 147 i 148

- l'aportació europea al benestar i a la pau mundial, els conflictes actuals entre Nord i Sud, entre països pobres i països rics, corren el perill de no resoldre's;
- la necessitat de donar resposta a les reivindicacions de les llengües minoritàries a Europa, com a garantia de justícia i d'evitar nous conflictes, davant del domini cultural dels Estats membres o a la invasió monocultural d'altres grans països.

És necessari que els ciutadans estiguin convençuts que el Projecte de l'Europa Unida és el més recomanable per a tots.

El primer plantejament polític té immediatament una dimensió pedagògica, perquè en el fons del que es tracta és que la mentalitat i les representacions socials del què és Europa vagi canviant el nostre pensament. Els ciutadans hem de veure racionalment que els avantatges i el futur d'Europa són quelcom recomanables, mentre que per un altre costat es pretén que les motivacions o les actituds i afectes se sumin a aquesta proposta, perquè la consciència de ciutadania, que en el fons és el que segueix essent vàlid, es converteixi en una realitat.

El problema educatiu resultant ve derivat, com quasi bé sempre ha passat, pel fet que l'educació va per darrera dels fets socials, polítics i econòmics. L'educació no prepara a les persones per la creació d'una Europa unida i harmoniosa, sinó que, materialitzada la unitat europea en els diversos terrenys, es pretén que l'educació accompli el paper d'apropar els ciutadans a la realitat que ja existeix o que existirà.

Després de 50 anys transcorreguts des del pronunciament de la consigna de la unitat europea, els avenços en matèria d'educació, tal i com hem pogut observar en l'articulat dels diversos Tractats, són importants, però durant dècades han estat molt escasses les iniciatives fermes en aquest àmbit. Això passa perquè l'educació evoluciona lentament, i perquè és un instrument insuficient de transformació de les persones i dels pobles, però és el millor mitjà que tenim per construir sense grans conflictes, una nova realitat per a la convivència.

El projecte pedagògic ha de tenir en compte el tema de la identitat nacional i supranacional, la identitat ideològica, les identitats locals, la convivència plural, el concepte de frontera i la identitat geogràfica. Es presenten però diverses dificultats:

- el concepte de ciutadania europea és quelcom llunyà i abstracte pels alumnes, sobretot els dels primers nivells d'escolarització;
- l'etnocentrisme: es ressalten més les virtuts i les victòries de cada país més que donar importància a una Europa Unida i de desenvolupament de l'esperit comunitari internacional (aquest aspecte queda molt plasmat en els llibres de text);
- la crisi econòmica ha fet replantejar els avantatges de pertànyer a la UE (mercats, serveis, indústria, etc.)

A nivell educatiu ens hem de replantejar algunes qüestions com:

- el concepte d'història i d'identitat nacional;
- la idea de reconstrucció europea al llarg de la història;
- el problema dels estereotips i els prejudicis sobre les persones i els països;
- el problema de la identificació afectiva amb la Comunitat Europea;
- les trobades i la intercomunicació;
- la reconstrucció de l'espai europeu, límits i fronteres;
- la reconstrucció de la identitat cultural o ideològica.

Des de la perspectiva pedagògica el repte europeu és convertir i encaminar el problema econòmic i polític d'una manera formativa i educativa, per tal de transformar les actituds i comportaments dels ciutadans europeus.